

Opintojen alkuvaiheen hops-työskentelyn merkitys opintoihin sitoutumiselle

Kirjoituksessa esitellään Jyväskylän yliopiston kemian laitoksen alkuvaiheen opinto-ohjauksen toimintamallia ja pohditaan ensimmäisten opintovuosien opinto-ohjauksen merkitystä opintoihin kiinnittymiselle ja sujuvuudelle kohti suoritettavaa tutkintoa. Kemian laitoksella on tehostettu alkuvaiheen opinto-ohjausta Henkilökohtainen opintosuunnitelma -kurssin avulla. Kurssin tavoitteena on kasvattaa kemian opiskelijoiden sitoutumista opintoihinsa ja tätä kautta vaikuttaa opintojen valmistumiseen määräajassa. Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella voidaan nähdä opintojaan sitoutuneesti jatkavien opiskelijoiden lukumäärän kasvaneen merkittävästi.

Johdanto

Opinto-ohjaus korkeakouluissa eli hops-työskentely henkilökohtaisine opinto- tai opiskelusuunnitelmineen on nykyään olennainen osa opiskelua. Opinto-ohjauksen kehittämistyö yliopistoissa on noussut esiin monissa eri yhteyksissä (Nahkola, Hirsto & Lumikko, 2012; Penttinen, Skaniakos, Ansela & Plihtari, 2011). Erilaiset työelämän vaatimukset, opetettavat sisällöt, opetussuunnitelmat ja tehokkuuden kriteerit ovat nostaneet esiin keskustelun yliopisto-opiskelun nopeuttamisesta. Yliopistot ovat lähteneet ratkomaan erilaisia opintoihin liittyviä ongelmakohtia muun muassa lisääntyvän opinto-ohjauksen avulla (Ansela, Haapaniemi & Pirttimäki, 2005; Penttinen ym., 2011; Vehviläinen, Heikkilä, Mikkonen & Nieminen, 2009).

Korkeakouluopiskelijoiden opintojen sujuvuutta tarkastelevien tutkimusten mukaan ensimmäisen opintovuoden merkitys opintojen onnistuneelle käynnistymiselle ja samalla kiinnittymiselle opiskeltavaan aineeseen korostuu (Korhonen & Rautopuro, 2012; Lairio & Penttilä, 2007; Lähteenoja, 2010; Vuorinen ym., 2005). Korkeakouluopiskelijoiden opinto-ohjauksen keskittäminen ensimmäisiin opintovuosiihin on vaikuttanut positiivisesti opintojen jatkuvuuteen ja vähentänyt opintojen keskeyttämistä. Opintojen keskeyttämisen tai niiden hitaan etenemisen taustalla olevia syitä ovat olleet esimerkiksi epävarmuus valitusta opintoalasta ja omista opiskelutaidoista, ajanhallinnan ongelmat sekä opiskelijoiden työssäkäynti ja stressi (Aho, Hynninen, Karhunen & Vanttaja, 2012; Hailikari & Sjöblom, 2012; Saarenmaa & Virtanen, 2011; Törmä, Korhonen & Mäkinen, 2012).

Hops itsessään on perinteisesti Jyväskylän yliopistossa toteutettu sähköisellä eHops-työkalulla, jossa on mahdol-

lista mekaanisesti valita tutkintoon kuuluvat kurssit ja opintokokonaisuudet. Opinto-ohjaustyötä toteutetaan hyvin eri tavalla eri yliopistoissa tai jopa yksiköissä yliopiston sisällä. Ohjaustyön sisältöjä säätelevät muiden muassa yliopistolaki ja yliopistojen tutkintosäännöt, joiden mukaan opetusta järjestävien yksiköiden tulee suunnitella ja antaa opetusta ja ohjausta siten, että opiskelijat pystyvät etenemään opinnoissaan henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa eli hopsin mukaan. Lisäksi tutkintosäännössä säädetään myös opiskelijan erilaisista ohjaustarpeista ja niiden saatavuudesta opiskelun kaikissa vaiheissa (Yliopistolaki, 2009; Jyväskylän yliopiston tutkintosääntö, 2010).

Jyväskylän yliopiston kemian laitoksella on pyritty kattavan opinto-ohjaus- ja opetusuudistuksen ohella kiinnittämään huomiota erityisesti opintojen alkuvaiheiden ohjauksen ja hyvinvoinnin merkitykseen opiskelijoiden sitoutumisessa sekä opiskelupaikkaan että opiskeltavaan aineeseen. Hops-työskentelyyn on haluttu kiinnittää erityistä huomiota ottamalla siihen mukaan opiskelijan kokonaisvaltainen opiskeluprosessin tukeminen ja tulevaisuuden suuntaavan ajattelun kehittäminen. Kemian laitoksella toteutettavan opinto-ohjausmallin tavoitteina ovat:

- opiskelijoiden sitoutuminen kemian opiskeluun ja yliopistoon
- opiskelijoiden oman ajattelun kehittyminen ja innostuksen kasvu aihepiiriin opiskeluun
- opiskelijoiden vastuun hahmottaminen omista opinnoistaan ja etenemisestään
- opiskelijoiden minäkuvan vahvistuminen ja ammatti-identiteetin muodostuminen.

LuK-tutkinto

1 vuosi

- Alkukeitos (orientoiva opintojakso)
- Ryhmätapaamiset 3 kpl
- Yksilökeskustelu

2 vuosi

- Ryhmätapaaminen
- Yksilökeskustelu

3 vuosi

- Mahdollisuus yksilökeskusteluihin

Ohjauksen tavoitteet:

- Oman opintosuunnitelman aloitus ja täydentäminen (eHops)
- Sivuaineiden pohtiminen
- Opintoihin ja ainelaitokseen kiinnittyminen
- Vastuun tiedostaminen omista opinnoistaan

Ohjauksen tavoitteet:

- Hopsin hyväksyminen
- Sivuaineet
- Maisteriopintoihin orientoituminen
- LuK-tutkinto

Kokonaistavoitteet:

- Sitoutuminen kemian opiskeluun
- Opintojen sujuva eteneminen
- Opiskelutaidot
- Tutkinnon suunnittelu ja päämäärän hahmottaminen
- Kiinnittyminen ainelaitokseen (ohjaus & tuki)
- Vuorovaikutus henkilökunnan ja opiskelijoiden välillä

Kuvio 1. Luonnontieteiden kandidaatin tutkinnon HOPS-ohjaus kemian laitoksella

Hops-ohjauksen käytännöt kemian laitoksella

Nykyään 180 opintopisteen laajuinen luonnontieteiden kandidaatin (LuK) tutkinto kemiasta on mahdollista suorittaa päätoimisesti opiskellen noin kolmessa vuodessa. Osa opiskelijoista suoriutuu opinnoistaan tässä ohjeellisessa määräajassa ilman merkittäviä vaikeuksia. Toisaalta kemian laitoksella on havaittu useissa tutkimuksissakin esiin noussut ilmiö, jossa opiskelijoiden opinnot eivät etene tavoiteaikataulujen mukaisesti, vaikka viivästymiselle ei ole merkittäviä syitä kuten työssäkäyntiä, perhevapaita tai siirtymistä ensisijaiseen hakukohteeseen kuten lääketieteeseen (Korhonen & Rautopuro, 2012; Aho ym., 2012). Sitouttavan ja määrätietoisien opinto-ohjauksen avulla on tuettu opiskelijoiden kasvavaa kiinnostumista kemian opintoihin ja opiskelujen sujuvaa jatkamista tutkintoon asti.

Kemian laitoksella vuonna 2011 käyttöön otetussa hops-ohjausmallissa hyödynnetään erilaisia ohjausmuotoja laajasti. Opinto-ohjaus toteutetaan koko LuK-tutkinnon suorittamisen ajan kestävässä yhden opintopisteen suuruisena kurssina (Henkilökohtainen opintosuunnitelma Hops), johon sisältyy eri opintovuosille sijoitettavia pienryhmätapaamisia ja yksilökeskusteluja sekä opiskelijaryhmille suunnattuja yhteisiä infotilaisuuksia opiskelijoita kiinnostavista aiheista. Opintojaan aloittaville opiskelijoille nimetään oma hops-ohjaaja, jolla on samanaikaisesti ohjattavanaan ensimmäisen, toisen ja kolmannen vuo-

den opiskelijaryhmiä. Yksilökeskusteluissa opiskelijoiden hops-suunnitelmia käydään yhdessä läpi ja panostetaan erityisesti opintojen jatkuvuuteen LuK-tutkintoa ja tulevaa ammattia silmällä pitäen.

Ryhmätapaamisissa aloitetaan henkilökohtaisen opintosuunnitelman teko muiden yhteisesti keskusteltavien ja käsiteltävien aiheiden lisäksi. Tapaamisten aiheet tulevat pääsääntöisesti opiskelijoilta, ja näitä ovat olleet mm. kesätyöt, kemistien työllistyminen ja työnhaku. Lisäksi kukin hops-ohjaaja voi sovitujen kurssilinjauksien sisällä muokata omaa ohjaamistyötään kulloisenkin opiskelijaryhmän tarpeita vastaaviksi. Hops-ohjaajina toimivat laitoksella työskentelevät yliopistonopettajat, joiden pedagogiseen pätevöittäminen ja osaamisen kasvun tukemiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Kuvioista 1 voidaan nähdä tällä hetkellä toteutettavan hops-ohjauksen linjaukset ja jakaantuminen koko LuK-tutkinnon ajaksi.

Hops-ohjauskurssin tarkoituksena on erityisesti madaltaa opiskelijoiden kynnyksiä hakea tukea opiskeluun liittyvissä ongelmissa ja kysymyksissä. Ohjaukseen osallistuminen on osa kurssisuoritusta, ja ohjaustilanteissa panostetaan jokaisen opiskelijan yksilölliseen kohtaamiseen. Ohjauksen ja tuen hakemisen kynnyksiä madalletaan myös ohjaajien pysyvyyden kautta: sama hops-ohjaaja työskentelee samojen opiskelijoiden kanssa koko heidän LuK-tutkintonsa ajan. Lisäksi hops-ohjaajat työskentelevät merkittävässä määrin sekä kemian perus- että aine-

Opiskelija

Laitostaso

- Hops-ohjaajat/Opintoasioiden amanuenssi/ Student Life - Hyvinvointineuvojat (Hyvikset)
- Opettajat, muu henkilökunta
- Opiskelijatutorit, muut opiskelijat (vertaistuki), Radikaali (ainejärjestö)

Yliopisto

- Academic Life, Student Life, Yliopistoliikunta, YTHS, Oppilaitospappi, JYY, Nyyti, yms.
- Opintopalvelut: Hakija- ja opiskelijapalvelut, Opintotukipalvelut, Kielikeskus, Erityispedagogiikka yms.

Muut tahot

- KELA, KOAS, TE-toimisto, muut kaupungin palveluyksiköt yms.

Kuvio 2. Kemian opiskelijan ohjauksen toimijat

opetuksen luento- ja laboratoriokursseilla, jolloin opiskelijat oppivat tuntemaan opetushenkilökunnan läheisesti.

Tehostetun opinto-ohjauksen lisäksi kemian laitoksella on panostettu jo pidemmän aikaa opiskelijoiden hyvinvointiin liittyviin asioihin olemalla mukana Jyväskylän yliopiston Student Life -toiminnassa. Siinä tarjotaan konkreettista matalan kynnyksen ohjausta hyvinvointiin, opiskelukykyyn ja elämän eri osa-alueiden haasteisiin liittyvissä asioissa. Kemian laitoksella opiskelijoiden hyvinvointineuvojina eli Hyviksinä työskentelevät kaikki LuK-vaiheen hops-ohjaajat sekä opintoasioiden amanuenssi. Student Life -toiminta on tuonut ohjaustyöhön lisää osaamista myös muilta kuin opiskeluihin liittyviltä osa-alueilta. Kemian opiskelijan tukimuodot voidaan yleisesti ottaen jakaa portaittain laitokselta saatavaan tukeen sekä yliopiston ja muiden tahojen tukimuotoihin kuvion 2 mukaisesti.

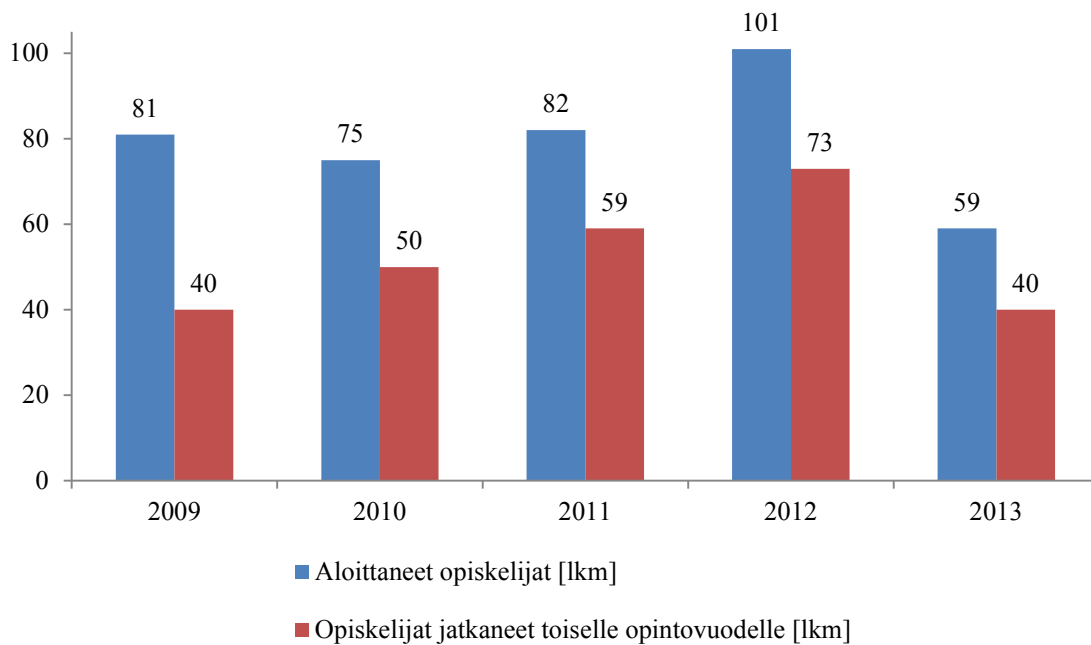
Johtopäätökset

Hops-työskentelyn vaikutusta opintojen jatkuvuuteen kemian laitoksella on tutkittu opiskelijatilastoista vuodesta 2009 lähtien, jotta vertailua voitaisiin tehdä tehostetun hops-työskentelymallin toimivuudesta käytännössä. Jo muutaman vuoden perusteella voidaan sanoa, että opintojaan toiselle opintovuodelle jatkaneiden opiskelijoiden suhteellinen osuus aloittaneiden opiskelijoiden lukumäärästä on suurempi kuin aiempina vuosina (kuvio 3). Vuosien 2010 ja 2013 välillä aloittaneista opiskelijoista

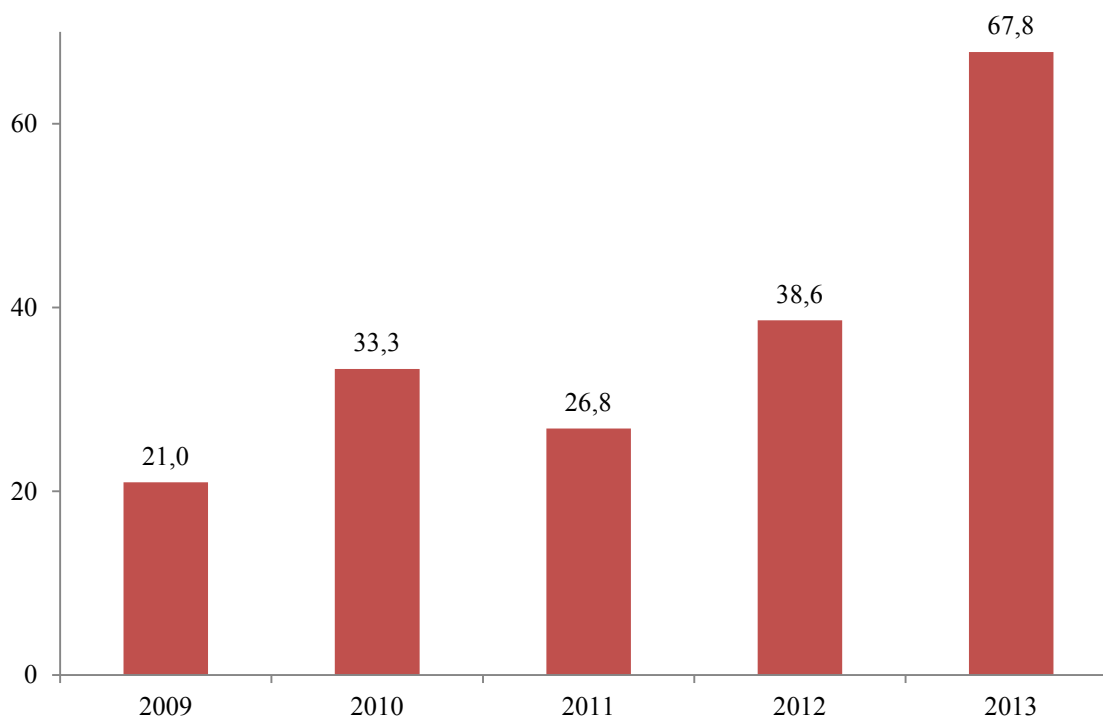
opintojaan jatkaneiden lukumäärä on välillä 67–72 %, kun taas vuonna 2009 aloittaneista opiskelijoista vain noin 49 % jatkoi opintojaan toiselle opintovuodelle. Tämän perusteella voidaan sanoa, että opiskelijoiden opintojen jatkumista tukee selkeästi myös laitokselta eri muodoissaan saatava ohjauksen tuki.

Hops-ohjauksella on tavoiteltu myös opiskelijoiden motivaation kasvua opiskeltavaa ainetta kohtaan ja tätä kautta sitoutumista kemian laitokseen ja suoritettavaan LuK-tutkintoon. Toisaalta toistaiseksi saatavilla olevan tiedon avulla ei voida arvioida hops-ohjauksen suoranaista vaikuttavuutta suoritettavien LuK-tutkintojen määrään. Lukumääriin vaikuttavat myös KELAn toteuttamat viimeaikaiset muutokset korkeakouluopiskelijoiden opintotukeen, joiden odotetaan nopeuttavan myös kemian opiskelijoiden LuK-tutkintojen suorittamista. Aikaisemmin kemialla LuK-tutkinto kirjattiin suoritetuksi usein vasta FM-tutkinnon yhteydessä, joten ei ole olemassa luotettavaa tilastotietoa LuK-tutkintojen lukumäärästä suhteessa vuonna 2010 aloittaneiden opiskelijoiden kokonaislukumääriin.

Tavoitteina alkuvaiheen hops-ohjauksen muutoksessa ovat olleet erityisesti aloittavien opiskelijoiden integroituminen laitokseen ja opiskeltavaan aineeseen sekä opintojen sujuva ja mielekäs aloitus. Opintojen sujuvuutta seurattaessa kiinnitetään erityistä huomiota niihin opiskelijoihin, jotka ovat suorittaneet 55 opintopistettä lukuvuodessa. Kuvion 4 perusteella voidaan nähdä, että kemialla ensimmäisenä opintovuonna 55 opintopistettä suorittaneiden opiskelijoiden lukumäärä on kasvanut

Kuvio 3. Opiskelijoiden opintojen jatkuvuus vuodesta 2009 lähtien

Kuvio 4. Ensimmäisenä opintovuonna 55 opintopistettä suorittaneet opiskelijat [%]

merkittävästi vuodesta 2011 lähtien. Kasvun taustalla on hops-ohjauskurssin tavoitteiden ja toimintatapojen uudelleenmäärittely vuonna 2011 sekä ohjauksen tehostaminen opintojen suunnittelun suhteen.

Pelkkä opinto-ohjaus ei takaa opiskelijoiden opintojen jatkamista kemialla. On syytä ottaa huomioon myös opintojen keskeyttämisen taustalla olevat syyt, joita ovat olleet muiden muassa armeija, elämänhallinnan haasteet ja siirtyminen ensisijaiseen hakukohteeseen (esimerkiksi

lääketieteen opintoihin). Näiden opiskelijoiden erilaisten tarpeiden huomioimista tulee myös kriittisesti tarkastella hops-ohjaustyössä ja sitä kehitettäessä. Ensimmäisen vuoden (2011) jälkeen hops-kurssin vaatimuksia myös hieman muokattiin nykyiseen muotoonsa (mm. läsnäolovelvolliset ryhmätapaamiset) saatujen kokemusten perusteella, ja tästä aiheutuneet muutokset ovat näkyvissä selkeästi seuraavan vuoden opiskelijoiden opintojen jatkamistilastossa. Opiskelijoilta hops-ohjauksen yhteydessä saa-

dun palautteen mukaan opiskelijoiden ohjauksen tarpeet ovat kasvaneet myös kolmantena opintovuonna siirryttäessä kohti LuK-tutkinnon suorittamista ja maisteriopintoja. Tähän voidaan reagoida hops-kurssilla muokkaamalla kurssirakennetta opiskelijoiden ohjaustarpeita vastaavaksi. Hops-työskentelyn kehittämistyö jatkuu laitoksella opiskelijoilta kerättävien palautteiden ja hops-ohjaajien saamien kokemusten perusteella. Selvää kuitenkin on, että määrätietoisella ohjauksella voidaan opiskelijoiden sitoutumista kemian opintoihin kasvattaa.

Piia Valto toimii yliopistonopettajana ja Jan Lundell professorina Jyväskylän yliopiston kemian laitoksella.

INTERNETSIVUT

<https://www.jyu.fi/studentlife>

LÄHTEET

- Aho, S., Hynninen, S.-M., Karhunen, H. & Vanttaja, H. (2012). *Opiskeluaikea työssäkäynti ja sen vaikutukset*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys, 26/2012.
- Ansela, M., Haapaniemi, T. & Pirttimäki, S. (2005). *Yliopisto-opiskelijan hops. Ohjaajan opas*. Kuopion yliopiston oppimiskeskus.
- Hailikari, T. & Sjöblom, A. (2012). *Opintojen etenemiseen vaikuttavat syyt: projektin loppuraportti*. Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta.
- Jyväskylän yliopiston tutkintosääntö 2010. *Opintojen ohjaus, Luku 10, 46–47§*. Jyväskylän yliopisto.
- Korhonen, V. & Rautopuro, J. (2012). Miksi opinnot eivät suju? Yliopisto-opintojen hitaan etenemisen ja opiskelemattomuuden yleiskuvaa ja ongelmia tunnistamassa. Teoksessa M. Mäkinen, J. Annala, V. Korhonen, S. Vehviläinen, A.-M. Norrgrann, P. Kalli & P. Svärd (toim.), *Osallistava korkeakoulutus* (s. 100–124). Tampere: Tampere University Press.
- Lairio, M. & Penttilä, M. (2007). Päätelmiä opintopolun ohjaushaasteista. Teoksessa M. Lairio & M. Penttilä, *Opiskelijalähtöinen ohjaus yliopistossa* (s. 171–175). Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Lähteenoja, S. (2010). *Uusien opiskelijoiden integroituminen yliopistoon: sosiaalipsykologinen näkökulma*. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 23. Helsingin yliopisto.
- Nahkola, A., Hirsto, L. & Lumikko S. (2012). Hops-työskentelyn kehittäminen opiskelijapalautteen perusteella. *Yliopistopedagogiikka*, 19 (2), 15–17.
- Penttinen, L., Skaniakos, T., Ansela, M. & Plihtari, E. (2011). *HOPS-ohjaus – osaamista, yhteistyötä ja hyvinvointia*. Ohjauksen ja työelämätaitojen kehittäminen korkeasteella ESR-hanke 2008–2011. Jyväskylän yliopisto.
- Saarenmaa, K. & Virtanen, V. (2011). *Stressi häiritsee korkeakouluopiskelijan opintoja*. Hyvinvointikatsaus 2/2011. Tilastokeskus. Luettu 12.8.2014, http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2011_02.html.
- Törmä, S., Korhonen, V. & Mäkinen, M. (2012). Miten arvioida yliopisto-opiskelijan kiinnostumista opintoihin? Teoksessa V. Korhonen & M. Mäkinen (toim.), *Opiskelijat korkeakoulutuksen näyttämöillä*. Campus Conexus -projektin julkaisu A:1. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö.
- Vehviläinen, S., Heikkilä, A., Mikkonen, J. & Nieminen, J. (2009). Ohjaus yliopistossa. Teoksessa S. Lindblom-Ylänne & A. Negvi (toim.), *Yliopisto-opettajan käsikirja* (s. 320–333). Helsinki: WSOYPro.
- Vuorinen, R., Karjalainen, M., Mylly, H., Talvi, U., Uusi-Rauva, E. & Holm, K. (2005). *Opintojen ohjaus korkeakouluissa – seuranta 2005*. Verkkojulkaisu 5:2005. Korkeakoulujen arviointineuvosto. Luettu 13.8.2014, http://www.kka.fi/files/197/KKA_0505V.pdf.
- Yliopistolaki 558/2009. Luettu 13.8.2014, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>.